

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

Veram falsamque eloquentiam ex fine fructuque spectanda[m]. cap. 10.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

si nihil aliud, decorum personæ, munerisque grauiſſimi, perpetuo conſequabitur.

Veram, falſamque eloquentiam ex ſine, fruſtuque ſpectandam. Cap. X.

His adeo ſuſe diſputatis, adhuc tamen, quia nos quoque concedimus, aliquem orationis ornatum, Superſt diſſicultas, Qualis tandem ornatus hic eſſe debeat, ne modum excedat, Optima omnium regula eſt ſinis, vt ſupra poſuimus, is autem eſt, non frequentia concionis, non populi concurſus & plauſus, ſed fruſtus, ſi enim nullus aut modicus exiſtat, pro certo habeat, is qui dicit, ſe bene non dicere. Non enim loquimur, de ijs qui nihil efficiunt, quod eloquentiam non corruptam, ſed nullam habent, ſed de ijs, qui profitentur ſe copioſe, & ornate dicere. Et quamquam non eſt in manu dicentis, cor penetrare auditoris, niſi Spiritus ſanctus aperiat, tamen ita videmus uſu venire, vt adminiculis bonæ eloquentiæ Spiritus ſanctus utatur. Atque hoc argumentum tanto erit certius, quanto maior eſt ad concionatorem concurſus, ſi enim auditores non ſunt meliores, apparet, eos ad audiendum, non ſpiritualis profectus, ſed curioſæ oblectationis cupiditate duci. Socrates optimè in Gorgia apud Platõnem, dum quærit, an quidam apud Græcos arte dicendi celebres, verè boni oratores fuiſſent, interrogat, meliores ne ſuos ciues dicendo facerint, Et inde non verè fuiſſe oratores colligit, quod Ciuium animis, nullum virtutis fruſtum attulerant. Sanctus Chriſoſt. dolebat vehemèter, quod plauſu ipſo fruſtus impediretur auditorum. (vbi inquit) domum redeo, & intelligo plaudentes ſine fruſtu abiſſe, & ſi fruſtum accipere poterant, a plauſu, & laudibus periſſe, ploro, & gemo, & lachrymor, & quaſi fruſtra omnia dixirim, ſic afficio.] Serio igitur, cupidus Deo placendi, & lucrandi animas, concionator imitetur Sactum hunc Episcopum. Examine labores, ſuos & coram Deo reputet, quam multos ſuo dicendi genere a vitijs abſtraxerit, ad religioſam vitam induxerit, ad condonandas iniurias flexerit, & alia ſancta opera pellegerit, ſi hæc rara ſunt, aut nulla reperiatur, quamuis audiatur à concione frequentiffima, tamen intelligat ſe non rectam viam tenere, & rationem, eo ſeuerius redditurum, quo ſemen diuini verbi tam exiguo cum prouentu, maiorem in agrum ſpargit. Ex hoc capite intelligimus, Sanctum

Ex fruſtu di-
iudicatur ve-
ra eloquentia
non ex con-
curſu populi.
Greg. lib.
Moral. 29
c. 13.
Optimè So-
cratis Iudi-
cium.
Hom. 30.
in Acta.

Franciscum, Dominicum, Antonium Patavinum, Vincentium
ferrerium, Bernardinum Senensem, & alios huius note viros
optima usus forma dicendi, quia ex eorum concionibus fructus
amplissimi provenere: Alios autem, plerosque nostri temporis,
quos nominare opus non est, quamvis famam eloquentia ma-
ximam consequuti sint, quamvis ad eos audiendos, vrbes totas
concurrerent, quia tamen nulla aut perexigua, ex eorum or-
ationibus existeret utilitas, eloquentia vera, & Christiani ora-
toris propria caruisse. Considerentur & ipsi Ethnicorum ora-
tores, apparebit qui principes habeantur, haud sane celebra-
tem adeptos, quod leniter solum multitudinem delectarent,
sed quod in sententiam suam perducerent. Siquis es, qui De-

Exemplū Ci-
ceronis, ac
Demosthe-
nis.
Nat. His-
toria l. 7.
c. 30.

mosthenem, qui Tullium admiraris, emulare illorum nervos,
illam vim, contentionemque dicendi, Cicero, quamvis etiam
a quibusdam severioribus Romanis aliquando paulo levior ha-
beretur, tamen sic dicebat semper, maximis clamoribus, &
contentione summa, ut totus arderet, lachrymas quidem adeo
excutiebat auditoribus pro sua voluntate, ut si quando una
causa a pluribus ageretur, peroratio illi relinqueretur. Quis
autem eloquentia non effecit? Te (inquit Plinius) dicente,
legem Agrariam, id est alimenta sua abdicaverunt tribus, &
suadente, Roscio Theatralis auctori legis ignoverunt, notata
que discrimine sedes a quo animo tulerunt, te orante, prole-
ptorum liberos, honores petere puduit, tuum Caralinae inge-
nium, Tu Marcum Antonium proseripisti. De Demosthe-
ne quid dicam? Extat apud Plutarchum vita, non enim
Ethnicorum mihi congerere Encomia vacat, Illud solum vobis
intelligi, eloquentiam ex fructu, effectuque spectandam, idque
non modo nostrorum, certum esse, iudicio sapientum, sed ple-
ne etiam Ethnicorum, quod ea quoque ratione ostenditur.
Nam cum verba, nota sint rerum, ac sensuum animi, eò melio-
ra esse, necesse est, quò melius aptiusque ad propositum finem
significant: Si ipse voces, magis quam res eluceant, perre-
sum est, perinde ac si servus, quam domino conciliare spon-
sam debuit, ad sese pelliciat id fit, cum auditoris mens magis
obtutum figit, in verba dicentis, quam in sententias.

Vera eloque-
ria afficit cor
da.

Ac proinde, optimum indicium est bonae dictionis, quando
sic afficitur auditor, ut de anima sua cogitet, non de dicente
ingenio. Verba sunt instar acum, ut hæc optima, que facti-
limè insiguntur, ad fila introducenda, Ita illa aptissima, que
ad insinuanda sancta præcepta, altissimè in pectus descendunt.
Est

Est igitur diligenter cavendum, ut id fiat in delectatis styli oratorij, quod fit in ceteris instrumentis; prima instrumenti virtus est utilitas. Deinde si aliquis decor accedat, non reprehenditur, modo intra fines consistat; modestus gladius non ille melior, qui ex pretiosiore materia constatus sit, sed qui acutioremp ac firmiorem aciem habeat. Item calamus non ex venustate, sed ex usu estimatur. Quare cum finis oratoris, & eloquentiæ sit doctrina & motus ad virtutis disciplinam, ille erit melior sermo, ac laudabilior, qui hoc efficacius præstabit. Denique qui cum sonitu præterfluit, & nihil aut parum in auditorum animis relinquit, quantumvis dum auditur, demulceat, adulterinus est, qui multa relinquit meditanda, multa quorum tenax memoria maneat, ille est verus ac probus.

Alia nota vera seu corruptæ Eloquentiæ in Cap. XI.

Inter indicia corruptæ eloquentiæ illud est primum, cum eloquutio poetica est, proque usu vocum proprio, descriptiones, & periphrales fiunt, quæ ineptè inculcentur, potest quidem, etiam nimia brevitate, & obscuritate sententiarum, vitari eloquentia, sed de hoc vitio minus agimus, quia nostris temporibus, non facile quempiam laborare eo videmus. In alteram vero partem, non raro peccatur, & abundant multorum conciones, huiusmodi poeticarum descriptionum, qui dicere eloquenter se putant. Affert Sanctus Augustinus exemplum huius vitij ex Epistola Sancti Cypriani, dum ait, petamus hanc sedem, dant secessum vicina secreta, ubi dum erratici, palmitum lapsus pendulis nexibus per arundines balteas repunt, viteam porticum frondea tecta faciunt. Et subiicit Augustinus non dicuntur ista nisi mirabiliter affluentissima fecunditate, sed profusione nimia, gratitati displicent. Unde nos intelligimus circumlocutiones nominum communiter vsitatorum, & poeticas periphrales, quales in hoc exemplo ponuntur, a gravitate, & modestia christiana abhorrere. Illud etiam in sententijs iudicandis, est utile eiusdem S. Augustini exemplum, qui de suarum confessionum libris loquens dixerat in quarto libro; Cum de amici mortè animi mei miseriam confiterer dicens, quod anima mea, vna quodammodo facta fuerat ex duabus, & ideo fortè mori metuebam, (inquit) ne totus ille moreretur, què multum amaveram, quæ mihi quasi declamatio levis non gravis cõfessio videtur, quamvis utcumq;

Corrupta eloquentia est, quæ accedit ad poeticum stylum.

Corrupta eloquentia est, quæ accedit ad poeticum stylum.

4. de Doct. Chr. c. 14.

Retract. lib. 2. c. 6.

